

4. Онопрієнко В. І. Історія, філософія, соціологія науки і технологій / В. І. Онопрієнко, М. В. Онопрієнко. – Київ : Інформ.-аналіт. агентство, 2014. – 447 с.

5. Тоффлер Э. Шок будущего / Э. Тоффлер ; пер. с англ. – М. : АСТ, 2002. – 557 с.

**СУХОВА Надія Миколаївна,**

*кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії  
НН ГМІ НАУ*

---

## **ОСОБИСТІТЬ У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ: РЕЛІГІЙНИЙ КОНТЕКСТ**

Швидкоплинний глобалізований світ, в якому відбуваються дивовижні зміни природи, соціуму та свідомості людини. Опис сьогодення представниками різних наукових галузей можна поділити, як мінімум, на два підходи – оптимістичний і вкрай песимістичний. Між тим, релігійний аспект допоможе нам розглянути ще один бік існування людини в сучасному світі, її стійкість до стресів і адаптивний потенціал в складних умовах життя.

Від часів виникнення світових релігій та написання людьми священних книг минуло вже багато часу. Декілька разів змінився уклад життя та відносини в суспільстві, з'явилися безліч галузей наукового знання, зроблено багато наукових відкриттів. Особливо у сучасному світі людина стає більш мобільною, оскільки не обтяжена тривалими зобов'язаннями перед іншими людьми. Актуальним для неї стає ревізія поняття свободи особистості в релігійному та філософському аспектах. Це допоможе вирішувати та, більшою мірою, уникати міжрелігійних й міжконфесійних сутічок, політичних негараздів тощо.

В умовах активних і незворотних змін глобалізованого світу відбувається зустріч християнського та ісламського світів, двох принципово різних культурних парадигм. Зростають культурні суперечності у життєвих просторах з різними релігійними цінностями.

Іслам, як наймолодша релігія серед найпоширеніших світових релігій, існує за своїм літочисленням, у XIV столітті за Хіджрою. Якщо провести паралелі з християнським світом і його літочисленням, то у XIV столітті представники християнства здійснювали Хрестові походи. Так само у мусульман зараз проживається ера джихаду – священної війни за віру, коли вони

несуть віру іншим народам. Тільки умови сучасного глобалізованого світу значно ускладнилися наявністю успішних держав та розвитком техніки, яка заповонила побут і зробила людей залежними від себе.

Цивілізаційні надбання Європи приваблюють не тільки мусульман країн Близького Сходу, а й народи Африки прагнуть кращого життя для себе в далеких від свого континенту країнах. Така ситуація, в свою чергу, стає випробуванням для всього християнського світу, коли найважливіші християнські чесноти: любов до ближнього, милосердя, віротерпимість та інші, стають індикатором справжності християнського осередку. Між тим, слід взяти до уваги, що як у християнстві, так і в ісламі відбуваються внутрішні процеси розвитку зі своїми негараздами, проривами та досягненнями.

Дослідники як християнства, так і ісламу, аналізуючи Святе письмо цих релігій – Біблію та Коран, прийшли до висновку, що природа людини, її становище в світі та відносини з Богом мисляться по-різному. Християнство дотримується позиції, що людина є сином Бога. Між тим, передбачено вплив гріху на людину. Завдяки саме цьому перед особистістю відкривається перспектива морального зростання, набуття подоби Бога і злиття з Ним. Такий процес для християнства вважає вершиною всесвітньої історії [1, с. 83].

В ісламі положення людини перед Творцем вбачається по-іншому. Полягає воно в тому, на думку М Фахрудіна, що людина мислиться рабом Аллаха і призначена Ним для здійснення певної місії. Аллах наділив людину деякими схожими на власні атрибутами: силою, волею, знанням, мовою, зором, слухом тощо. Однак істинними вони є лише у Всевишнього, а в людині вони тимчасові, не вічні [2]. Відтоді в самій внутрішній природі людині, на відміну від християнства, відсутня уява про первородний гріх. Саме звідси випливають висновки дослідників, що в ісламі відсутній акцент особистісного зростання людини та внутрішнього морального її самовдосконалення.

Однак, не слід забувати, що іслам розглядає людину як невід'ємну частину уми, мусульманської громади, все життя якої повинно відбуватися в межах мусульманського права – «фікха». Специфіка мусульманського права полягає в тому що, воно мислиться вірянами не тільки правом, а й релігією. Ума є тим монолітом, який існує в режимі договору людства з Аллахом, підтримує мусульманина в часи самотності та випробування долі. «Метою (ісламської антропології) – відповісти не на питання, що є людина, а на питання, що повинна і що не повинна вона робити, що є для неї добро і що є зло, яка її мета в цьому житті... Коранічна антропологія розгортається

в трьох основних планах: як повинна людина будувати свої відносини з Богом, як вона повинна розрізняти добро й зло і, нарешті, як вона може знайти спасіння» – наголошує А. Журавський [3]. Для цього в ісламі існує ціла низка спеціальних інструкцій, де віряни можуть знайти відповідь на конкретне питання. Тому, вирішення питання свободи волі та відповідальності людини має певне забарвлення, а саме моральнісна детермінація задається зовні, а не внутрішньо, як у християнському концепті, у формі встановленого божественного порядку. Таким чином, потреба людини в самостійному виборі начебто відпадає. До цього ще слід пригадати, що в святому письмі мусульман відсутня інформація про первородний гріх людини. Душа мусульманина не мислиться місцем вирішення долі особистості, не говорячи вже про метафізичну долю людства.

Такий ракурс бачення людини в ісламі дає нам змогу говорити про наявність точок дотику з християнським розумінням призначення людини в світі.

У християнстві, на відміну від ісламу, робиться наголос на особистісному зростанні людини впродовж її земного життя. Християнський погляд на свободу людини уявляє свободу як необхідну умову християнської самореалізації. Виділяються такі основні аспекти свободи особистості як: онтологічна свобода – є станом відкритості особистості до різноманітних і можливих форм буття; психологічна свобода – розглядається як невід’ємна здатність людини і основа гідності людини, свобода від примусу і здатність бажати та приймати рішення; практична моральнісна свобода – здатність контролювати свої нахили, бажання й мотивації, досягається вона вихованням та самоконтролем. З цього випливає, що найважливішим аспектом свободи особистості в християнстві є звільнення від стану гріха та прагнення до святості (в ідеальному варіанті). А відбувається це завдяки моральнісній праці, яку свобода здійснює в особистості через гідність. При цьому совість, як властивість людської душі, спрямовує моральнісний вибір особистості, наділяє відповідальною усвідомленістю вчинки людини. Тому спокійна совість християнина, як результат моральнісної перемоги над гріхом, вбачається тотожною свободі особистості.

Вроджена схильність людини до гріха, що визнається християнами всіх конфесій, виписана в посланні апостола Павла до римлян: «Бо знаю, що не живе в мені, тобто в моєму тілі, добре; тому що бажання добра є в мені, але щоб зробити таке, того не знаходжу» (гл. 7, вірш 18) [4, с.1286].

Невід'ємними складовими свободи особистості в християнстві є звільнення совісті від закону та свобода волі. Свого часу французький богослов та реформатор християнської церкви Ж. Кальвін наголошував: «доки совість постійно перебуває у жаху та страху перед Законом, вона ніколи не буде з чистим серцем слухняна Богові» [5, с. 292]. Цей вислів наголошує на відсутності страху, у повсякденному його розумінні, перед Богом. Поняття «страх божий» передбачає такі вчинки вірян, їх помисли та дії, які ніяким чином не можуть образити Творця. Сором за свої хтиві помисли зберігає гідність людини, допомагає їй зрозуміти інших, не засуджувати їх. Між тим як стан страху є проявом прихованої агресії людини, її соціальної ущербності, втрати людської гідності, втрати гармонії між душею та тілом. І тільки очищення своєї совісті від гріху, призводить до змін у свідомості людини.

Совість християнина мислиться голосом Бога в ньому, місцем перебування Бога в людині і саме це передбачає критичне оцінювання особистістю своїх вчинків, думок, бажань, а також здатність самостійно формулювати моральнісні обов'язки та реалізовувати моральнісний самоконтроль. Отже, інтерес християнина, що пов'язаний з проблемою особистості, спрямований на внутрішнє духовне самовдосконалення за допомогою віри та підтримкою Бога. Свобода волі, вибору та відповідальності особистості в християнській концепції мислиться як початковий дар від Бога, що внутрішньо притаманний людині. «Усе мені дозволено, та не все корисне; все мені дозволено, та ніщо не повинне володіти мною» – наголошується в Євангелії словами апостола Павла у його першому посланні до коринф'ян ( Корінф. 6:12) [4, с. 1299].

Релігійне уявлення, в світоглядних контекстах релігій закону, про неспроможність людини чинити опір долі, на сьогодні перебивається християнським розумінням милосердя та свободою вибору особистості, що задає перспективи розширення свідомості для представників інших віросповідань, оскільки сучасне суспільство складають люди різних віросповідань. Дипломатичні відносини між державами є підтвердженням реалізації свідомого вільного вибору людей співіснувати в мирі, здійснювати політичні, економічні, культурні та інші відносини.

Тероризм, який сьогодні набув міжнародного характеру, є прояв крайнього релігійного фанатизму людей. У всіх релігіях фанатизм, як істерично звужений стан свідомості людини, вважається гріхом тяжчим за самогубство, оскільки він й призводить до самогубства та вбивства. З цього випливає, що тероризм не має відношення до жодної

з релігій, він знаходиться поза їх межами. Помста та покарання не притаманні милосердному Творцю. Таке явище виникає з ситуацій, коли відбувається підміна релігійних понять, які в подальшому засмічуються сурогатними уявленнями під впливом політичної ідеології та недосконалої суспільної практики. Практика перекладання відповідальності за свій вибір на іншу людину сьогодні потребує переосмислення. Враховуючи складність соціальних проблем глобалізованого суспільства, нам не обійтися від усвідомлення особистісної відповідальності за долю людства на планеті.

Підсумовуючи можна сказати, що проблема свободи особистості в християнстві та ісламі трактується по-різному. В кожній з релігій свобода особистості обумовлена специфікою релігійних установок і положенням людини перед Творцем. Відтоді й розуміння милосердя відбувається за таким самим принципом. У християнстві милосердя є невід'ємною якістю зрілої особистості, яка реалізує свій вибір, співставляючи його з найвищим духовним еталоном. Між тим як у ісламі особистість обумовлює свій вибір запитами уми і межами мусульманського права. Звідси випливає, що свого найвищого сенсу поняття милосердя набуває лише в християнстві, оскільки воно виходить за межі уявлень людей про силу милосердного відношення Бога до них. Милосердя є якістю Бога, а в кожній людині вона присутня генетично.

Сучасне глобалізоване суспільство чітко показує, що причиною кризового стану особистості та моральнісних основ людства є економічні, екологічні та політичні проблеми людства. Агресивна самовпевненість людини ХХ–ХХІ століття в уникненні покарання за свої злочини, сприяють утворенню терористичних угруповань, що беруть на себе роль засуджувати інших людей від імені Творця. Поява неправдивих форм релігійності пов'язана з вульгарним й невірним розумінням особистості в конкретній релігії, а звідси з'являються й нові обмеження свободи.

Усвідомлення причин різноманітних гострих проблем ХХІ століття та бажання їх вирішити, сьогодні замало для сучасної людини. Теперішній час потребує від особистості негайних дій відносно внутрішнього зростання, роботи на своїми пристрастями, жахами, залежностями тощо.

#### **Список літератури**

1. Поломошнов П. А. Проблема личности в исламе / П. А. Поломошнов // Исламведение. – 2015. – № 4. – С. 78–87.



2. Фахрудин М. Всевышний Аллах. Что мы обязаны знать о нём? [Электронный ресурс] / М. Фахрудин. – Режим доступа: [www.islam.ru/content/veroeshenie/43436](http://www.islam.ru/content/veroeshenie/43436). – Загл. с экрана.

3. Журавский А. В. Представление о человеке в Коране и Новом Завете [Электронный ресурс] / А. В. Журавский. – Режим доступа: <http://mission-center.com/islams/zhur.htm>. – Загл. с экрана.

4. Біблія Книга Священного Писання Старого та Нового Завіту. – Київ : Вид. Київ. патріархату УПЦ, 2004. – 1410 с.

5. Кальвин Ж. Наставление в христианской вере : в 3 т. / Ж. Кальвин. – М. : РГГУ, 1999. – Т. 2. – 321 с.

**ХАРЧЕНКО Тетяна Степанівна,**  
*провідний фахівець кафедри філософії НН ГМІ НАУ*

---

## **ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТЕХНОСФЕРИ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА**

Зміни, що відбулися у світі в результаті комп'ютеризації у другій половині ХХ – на початку ХХІ століть, виявилися такими глибокими і масштабними, що торкнулися серцевини соціального буття, способу життя людей. З розвитком глобального інформаційного суспільства, яке засноване на високих технологіях, важливим є не тільки розвиток науки, техніки й технологій, а й усвідомлення того, який вплив вони здійснюють та можуть здійснити в майбутньому на суспільну свідомість, трансформацію соціальних структур, соціальну реальність, мислення людини тощо. Означені зміни провокує науково-технічний розвиток, який все частіше визначають як інформаційно-технологічну революцію.

Якщо на ранніх стадіях свого становлення техносфера не мала структурної єдності, перебуваючи у вигляді локального осередку, яке прив'язувалось до людської спільноти, то, починаючи з ХХ ст., її вплив почав дуже швидко поширюватись, охоплюючи всю земну кулю. Розвиток техніки являє собою потужну силу, що формує історію людства, яка докорінно змінює характер суспільства (становлення цивілізації техногенного типу).

Інформаційне суспільство – це суспільство, де сфера послуг має пріоритетне значення стосовно промислового виробництва й аграрного сектора. Головними продуктами виробництва та споживання стають інформація і знання. В інформаційному